

PM Rotel IV (Dnr KS 2023/1214)

Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56) - slutbetänkande av Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier

Remiss från Socialdepartementet
Remisstid den 29 februari 2024

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag som syftar till att stärka smittskyddet för vissa grupper inom socialtjänsten och att göra en översyn av bestämmelserna om smittbärrpenning.

Utredningen föreslår:

- att det införs en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen
- att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden
- inga förslag till ändringar av lagstiftningen som reglerar smittbärrpenningen.

Socialdepartementet har remitterat betänkandet till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd. Äldreförvaltningen och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har inkommit med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret anser att utredningen är till stor del bra men innehåller vissa delar som behöver förtydligas och arbetas om då stadsledningskontoret bedömer att det finns praktiska och etiska frågetecken och oklarheter i lagförslaget.

Socialnämnden motsäger sig de förslag som handlar om ny smittskyddslag. Nämnden anser att hantering av pandemier och extraordinära smittskyddsåtgärder bör hanteras antingen i en egen lagstiftning, alternativt på ett sätt där övrig berörd lagstiftning harmonierar med sådana undantag som kan behöva göras i samband med pandemier eller smitto-utbrott med snabba och drastiska konsekvenser för liv och hälsa.

Äldreförvaltningen är i överlag positiva till förslagen i utredningen. Bland annat lyfts förslaget om att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden som något som är bra.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning ser generellt positivt på förslagen/bedömningarna och anser att de bidrar till att minska risken för spridning av samhällsfarlig smitta. Vissa områden i utredningen bör förtydligas, så som ansvarsfördelningen och kostnadsansvar.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att det är en väl genomförd utredning och ställer sig positiv till förslagen i utredningen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig generellt positiv till förslagen/bedömningarna och anser att det bidrar till att minska risken för spridning av samhällsfarlig smitta.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Covid-19 och den allmänna smittspridningen i samhället som orsakade den stora smittspridningen på särskilda boende och LSS-boenden visade hur viktigt det fortsatta arbetet är med att förhindra och förebygga smitta.

Det är välkommet att det föreslås åtgärder som kan stärka smittskyddet för vissa grupper inom socialtjänsten.

Jag bedömer dock att det finns praktiska och etiska frågetecken och oklarheter i lagförslaget, vilka behöver tydliggöras. Jag anser också att det är mer än smittskyddslagen som behöver ändras för att uppnå optimal beredskap och optimalt smittskyddsarbete.

Utöver att hitta rätt förutsättningar lagstiftningsmässigt är det viktigt att fortsätta arbetet med att öka kvaliteten i boendena genom att till exempel göra dem mer ändamålsenliga för ett effektivt smittskyddsarbete. Därutöver behövs fortsatt arbete avseende sådant som belysts i flera olika utredningar som gjorts under och efter pandemin. Coronakommissionen lyfter bland annat att faktorer som tillfredsställande bemanning, tillsvidareanställningar, hög personalkontinuitet samt god kompetens för omsorg och hälso- och sjukvård ger bättre förutsättningar att klara kriser som en pandemi men att det också är grundläggande för en välfungerande vård och omsorg.

Jag ser vidare positivt på förslaget om att ansvaret för extraordinära smittskyddsåtgärder som tvångsåtgärder och förflyttning föreslås ligga på

smittskyddsläkaren inom regionen. Det är dock viktigt att få kostnadstäckning för åtgärder kopplat till det.

Till detta behöver tillgång till vårdhygienisk expertis styras nationellt så att detta kommer till nytta där det behövs. Dagens system innebär ojämlik vård och allvarliga brister i vissa verksamheter genom att tillgången till vårdhygienisk expertis varierar beroende på vilken typ av verksamhet som bedrivs, samt att det förekommer stora variationer i smittskyddsarbetet lokalt, regionalt och nationellt.

Avslutningsvis vill jag lyfta att en åtgärd om flyttning är ett stort ingrepp i den enskildes frihet varför åtgärden ska användas restriktivt. Smittan bör till exempel vara klassad som samhällsfarlig. Aktuell målgrupp för förslaget har ofta ett stort behov av kontinuitet i sina vardagsrutiner. Att flytta individen riskerar att öka oron hos den enskilde vilket kan innebära ett mer utåtagerande beteende. För att omhänderta en ökad oro kan personaltätheten behöva utökas, vilket igen understryker vikten av förslag till ersättning enligt finansieringsprincipen.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Stockholm den 14 februari 2024

Alexander Ojanne

Bilaga

Remiss - Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier, dnr KS 2023/1214-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Reservation av Christofer Fjellner, Annika Friberg och Jonas Nilsson (alla M), Jan Jönsson (L) och Jonas Naddebo (C) enligt följande.

1. Att avslå förslag till beslut, samt
2. Att som svar på remissen anföra följande:

Sverige och världen har nyligen genomgått en hundraårspandemi. En pandemi som på många sätt var väntad och som många aktörer hade gjort en övergripande plan för. Svininfluensan 2009 blev en mild förvarning om vad som skulle kunna komma, och utvärderingar av den visade på vad som behövde utvecklas. Lärdomar drogs bl.a. vad gäller inköp av vaccin. Ändå var det som att pandemin 2020 kom som en blixtnedslag från en klar himmel för svensk offentlighet.

Planerna visade sig vara pappersprodukter som inte hade omsatts i konkreta åtgärder och investeringar. Vardagens logik med ”just-in-time” var alltså rådande och det

saknades i stort sett lager för längre kriser. Priset som aktörerna inte ville betala i form av investeringar innan pandemin, fick nu medborgare och personal nu betala i form av liv och hälsa.

Företagare fick betala i form av konkurser när samhället stängde ner. Personal gjorde stordåd med lite resurser. Smittskyddsåtgärder sattes in, men ibland blev hjulet tvunget att uppfinnas efter hand. Lösningar som hade behövt vara på plats i förväg, etiska ställningstaganden och frågor kring integritet löstes ibland ad-hoc, med stort lidande för de inblandade. Det var tvunget att gå men det hade kunnat vara bättre. Många av de frågor som förvaltningen lyfter har kommunen ofta egen rådighet över, det gäller bemanning, hygienrutiner, tillsvidareanställningar kräver inte att staten tar initiativ till.

Ersätтарыttrande av Nike Örbrink (KD) som är likalydande med Moderaternas, Liberalernas och Centerpartiets gemensamma reservation.

Ärendet

Utredningen föreslår att det bör införas en ny extraordinär smittskyddsåtgärd som innebär en möjlighet att utan samtycke flytta den som bor i vissa boendeformer enligt SoL eller LSS till en annan motsvarande bostad om individen är eller kan antas vara smittad av en samhällsfarlig sjukdom och genom sitt beteende riskerar att smitta andra. Utredningen bedömer att det i vissa fall inte är möjligt att enbart med samtycke hålla personer åtskilda av smittskyddsskäl inom SoL- eller LSS-boenden, samtidigt som de möjligheter att använda tvång som finns i lagstiftningen inte är tillräckligt väl anpassade för att uppnå det syftet med lindrigast möjliga tvångsingripande.

Utredningen menar att det behöver skapas lagliga möjligheter för vård- och omsorgsgivare att vidta de åtgärder som krävs för att skydda omsorgsmottagare och patienter vid en pandemi och i andra extraordinära krissituationer, inklusive för den enskilde ingripande åtgärder. I ett sådant regelverk får dock de värden som normalt präglar verksamheten inte åsidosättas mer än nödvändigt och regelverket måste vila på noggranna etiska överväganden.

Smittskyddslagen (SmL), omfattar hela samhällets smittskydd. Lagen innehåller bestämmelser om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor. Med smittskyddsåtgärder avses åtgärder som syftar till att hindra spridningen av smittsamma sjukdomar. Vad som utgör smittskyddsåtgärder är inte definierat i SmL och således heller inte begränsat till att avse de åtgärder som är särskilt angivna i lagen. Smittskyddsåtgärder får vidtas för alla smittsamma sjukdomar som omfattas av lagen, men åtgärder som får vidtas med tvång är begränsat till allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar.

Mer ingripande smittskyddsåtgärder som tvångsprovtagning, tillfällig isolering och isolering kan beslutas för boende, anhöriga och personal inom omsorgen under de förutsättningar som anges i SmL. Av de extraordinära smittskyddsåtgärderna är det i praktiken karantän och avspärning som alls kan aktualiseras i SoL- och LSS-boenden utifrån nuvarande lagstiftning. Smittskyddsläkaren har ett samlat ansvar för smittskyddsarbetet inom regionen och ska planera, organisera och leda smittskyddet och verka för effektivitet, samordning och jämlikhet.

Smittskyddsläkaren får själv ansöka om eller besluta om vissa smittskyddsåtgärder, exempelvis tvångsprovtagning, karantän och tillfällig isolering, men ska framför allt se till att andra vårdgivare och deras personal vidtar smittskyddsåtgärder.

Vårdhygienisk verksamhet hanterar huvudsakligen hygienfrågor inom hälso- och sjukvård och omsorg. Arbetet består bland annat av epidemiologisk övervakning för att upptäcka fall av smittspridning och infektionsutbrott, undervisning i basal hygien och rådgivning avseende städning, rengöring och desinfektion. Vårdhygien är närliggande smittskydd. Strukturen för samverkan mellan regionernas smittskydds- och vårdhygienheter skiljer sig åt mellan regionerna. I de tre storstadsregionerna är smittskydd och vårdhygien åtskilda organisatoriskt. I Socialstyrelsens uppföljning av det vårdhygieniska arbetet 2021 framkom att det i 18 av 21 regioner fanns tillgång till

vårdhygienisk expertis för alla regionala hälso- och sjukvårdsverksamheter. I tio regioner hade även de kommunala vårdgivarna fri tillgång till vårdhygienisk expertis.

Smittbärrpenningen ökade kraftigt under covid-19-pandemin, men stod ändå för en liten del av de ökade socialförsäkringsutgifterna. De ersättningar som främst kom att användas var sjuklön, sjukpenning och ersättning för karensavdrag, det vill säga förmåner för tillfälligt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Under pandemin infördes periodvis lättnader när det gällde vilka intyg som behövde bifogas en ansökan om smittbärrpenning. Analyser visar att ersättningen fyllde en viktig funktion under pandemin, bland annat när det gäller att ge ekonomisk trygghet för grupper som inte kunde arbeta hemifrån men inte hade nedsatt arbetsförmåga. Möjligheten till ekonomisk kompensation för förlorad arbetsinkomst kan bidra till ökad efterlevnad till smittskyddsrekommendationer och därmed en minskad smittspridning. Utredningen lämnar därför inga förslag i betänkandet till ändringar av lagstiftningen som reglerar smittbärrpenningen.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd. Äldreförvaltningen och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har inkommit med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 januari 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser positivt på att förslag om ny lagstiftning arbetas fram och anser att förslagen i utredningen till stor del är bra, men att den innehåller vissa delar som behöver förtydligas och arbetas om.

Åtgärder vid pandemier för och extraordinära smittskyddsåtgärder bör antingen hanteras i en egen lagstiftning, alternativt på ett sätt där övrig berörd lagstiftning harmonierar med sådana undantag som kan behöva göras i samband med pandemier eller smitto-utbrott med snabba och drastiska konsekvenser för liv och hälsa.

Stadsledningskontoret bedömer att det finns praktiska och etiska frågetecken och oklarheter i lagförslaget, vilka behöver tydliggöras. Stadsledningskontoret anser vidare att det är mer än smittskyddslagen som behöver ändras för att uppnå optimal beredskap och optimalt smittskyddsarbete.

Utöver att hitta rätt förutsättningar lagstiftningsmässigt är det viktigt att fortsätta arbetet med att öka kvaliteten i boendena genom att till exempel göra dem mer ändamålsenliga för ett effektivt smittskyddsarbete. Därutöver behövs fortsatt arbete avseende sådant som belysts i flera olika utredningar som gjorts under och efter pandemin. Coronakommissionen lyfter bland annat att faktorer som tillfredsställande

bemanning, tillsvidareanställningar, hög personalkontinuitet samt god kompetens för omsorg och hälso- och sjukvård ger bättre förutsättningar att klara kriser som en pandemi men att det också är grundläggande för en välfungerande vård och omsorg.

Stadsledningskontoret ser positivt på förslaget om att ansvaret för extraordinära smittskyddsåtgärder som tvångsåtgärder och förflyttning föreslås ligga på smittskyddsläkaren inom regionen. En risk finns i att smittskyddsläkaren får en hög arbetsbelastning och att det kan leda till att nödvändiga beslut dröjer. Det krävs även att kommunen har platser till förfogande för att en flytt ska kunna göras. Förslagen riskerar att bli verkningslösa om varje kommun själv kan välja om de ska öppna isoleringsavdelningar eller inte. Det finns en risk för att kommuner inte ser att de har en möjlighet att skapa särskilda isoleringsavdelningar på grund av ökade kostnader och ökad arbetsbelastning. Det bör därför vara ett krav att sådana avdelningar ska öppnas och att en ersättning betalas ut. Det är även viktigt att personal som rekryteras till dessa avdelningar får utbildning i smittskyddsarbete. Regionerna eller Socialstyrelsen bör få ett uppdrag att ta fram sådana utbildningar så att kompetens snabbt kan höjas vid behov. Ska förslaget bli verksamt bör därför förslag om ersättning enligt finansieringsprincipen tas fram.

En åtgärd om flyttning är ett stort ingrepp i den enskildes frihet varför åtgärden ska användas restriktivt. Smittan bör till exempel vara klassad som samhällsfarlig. Aktuell målgrupp för förslaget har ofta ett stort behov av kontinuitet i sina vardagsrutiner. Att flytta individen riskerar att öka oron hos den enskilde vilket kan innebära ett mer utåtagerande beteende. För att omhänderta en ökad oro kan personaltätheten behöva utökas, vilket understryker vikten av förslag till ersättning enligt finansieringsprincipen.

Förändring av smittskyddslagen bör anstå bland annat för att kunna harmonieras med utredningen om stärkt beredskap inför framtida pandemier (S 2023:08) som har i uppdrag att lämna underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier som bland annat ska tydliggöra ansvarsfördelningen mellan regeringen, myndigheter och regionala och lokala aktörer.

Det saknas en legal definition av vad som ingår i kravet på god kvalitet enligt SoL och LSS. Kvalitetskravet omfattar med andra ord inte uttryckligen ett gott smittskydd. En tänkbar författningsändring skulle kunna vara att i SoL och LSS införa ett stadgande om att god kvalitet inbegriper ett gott smittskydd.

Stadsledningskontoret föreslår att remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 december 2023 följande.

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Kristin Jacobsson (C), Jan Jönsson (L) och Andrea Hedin m.fl.(M), se Reservationer m.m.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 november 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att frågan om smittskydd är viktig.

Förvaltningen motsäger sig de förslag som handlar om ny smittskyddslag. Förvaltningens bedömning är att hantering av pandemier och extraordinära smittskyddsåtgärder bör hanteras antingen i en egen lagstiftning, alternativt på ett sätt där övrig berörd lagstiftning harmonierar med sådana undantag som kan behöva göras i samband med pandemier eller smitto-utbrott med snabba och drastiska konsekvenser för liv och hälsa.

Rent praktiskt och etiskt finns också alltför många frågetecken och oklarheter kvar kring det nuvarande lagförslaget. För att uppnå optimal beredskap och optimalt smittskyddsarbete är det mycket mer än smittskyddslagen som behöver ändras.

Utöver att hitta rätt förutsättningar lagstiftningsmässigt så är det viktigt att fortsätta arbetet med att öka kvaliteten i boendena genom att till exempel göra dem mer ändamålsenliga för ett effektivt smittskyddsarbete. Därutöver behövs fortsatt arbete avseende sådant som belysts i flera olika utredningar som gjorts under och efter pandemin. Coronakommissionen lyfter bl.a. att faktorer som tillfredsställande bemanning, tillsvidareanställningar, hög personalkontinuitet samt god kompetens för omsorg och hälso- och sjukvård ger bättre förutsättningar att klara kriser som en pandemi men att det också är grundläggande för en välfungerande vård och omsorg.

Tillgång till vårdhygienisk expertis behöver styras nationellt så att detta kommer till nytta där det behövs. Dagens system innebär ojämlik vård och allvarliga brister i vissa verksamheter genom att tillgången till vårdhygienisk expertis varierar beroende på vilken typ av verksamhet som bedrivs, samt att det förekommer stora variationer i smittskyddsarbetet lokalt, regionalt och nationellt.

I Stockholms län kan aktörer som driver äldreboende köpa tillgång till vårdhygienisk expertis från Region Stockholm. Inom LSS och socialpsykiatri saknas denna möjlighet.

Etiska dilemman uppstår eftersom olika perspektiv möts och delvis krockar med varandra. En individ kan behöva flyttas till ett annat rum eller en annan lägenhet för att kohortvård ska kunna genomföras. Om samtycke inte kan inhämtas eller om den boende motsätter sig åtgärden, kan det bli svårt att upprätthålla den för kohortvården nödvändiga uppdelningen mellan de som är osmittade och de som är smittade eller kan antas ha blivit smittade. Eftersom det ofta handlar om personer som har en

nedsatt beslutsförmåga, kan det vara än mer utmanande att inhämta ett nödvändigt samtycke. Utgångspunkten för socialtjänsten är att verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. Under en pandemi kan det dock uppstå situationer där det kan vara nödvändigt att inskränka den personliga friheten och integriteten. Statens medicinsk-och etiska råd skriver exempelvis i sin rapport om etiska vägval vid en pandemi att åtgärder som begränsar människors integritet och frihet i sådana fall bör vara proportionella, nödvändiga och relevanta, och minimeras i relation till vad man önskar åstadkomma.

Förändring av smittskyddslagen bör anstå bland annat för att kunna harmonieras med utredningen om stärkt beredskap inför framtida pandemier (S 2023:08) som har i uppdrag att lämna underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier som bland annat ska tydliggöra ansvarsfördelningen mellan regeringen, myndigheter och regionala och lokala aktörer.

Det saknas en legal definition av vad som ingår i kravet på god kvalitet enligt SoL och LSS. Kvalitetskravet omfattar med andra ord inte uttryckligen ett gott smittskydd. En tänkbar författningsändring skulle kunna vara att i SoL och LSS införa ett stadgande om att god kvalitet inbegriper ett gott smittskydd.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Äldreförvaltningen

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 november 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Covid -19 och den allmänna smittspridningen i samhället som orsakade den stora smittspridningen på särskilda boenden visade hur viktigt det fortsatta arbetet är med att förhindra och förebygga smitta enligt Socialstyrelsens föreskrifter inom stadens äldreboende, LSS boende och hemtjänst.

Förvaltningen tillstyrker utredarens förslag om ändring i smittskyddslagen om att göra ett tillägg, extraordinära smittskyddsåtgärder. Det innebär möjligheten att utan samtycke tillfälligt flytta en person som är smittad med en samhällsfarlig sjukdom som bor i äldreboenden enligt SoL till en viss byggnad eller en avgränsad del av en byggnad inom ett äldreboende. Den åtgärden kan vara aktuell för personer som är eller kan antas vara smittade av en samhällsfarlig sjukdom och genom sitt beteende riskerar att smitta andra boende. Det är sannolikt ett fåtal personer som kan bli aktuella att omfattas av den extraordinära smittskyddsåtgärden. Den föreslagna bestämmelsen om flyttning syftar till att skydda friska personer som bor på boendet.

Äldreförvaltningen anser även att utredarens förslag är bra om att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden. Innehållet i vägledningen ska ge rekommendationer kring

arbetssätt och rutiner för att förebygga situationer där den extra ordinära tvångsåtgärden kan aktualiseras.

Äldreförvaltningen välkomnar även att utredningen aktualiserar den övergripande frågan om allmänna skyddsåtgärder och samtycke inom socialtjänsten och att den frågan behöver utredas brett.

Vidare anser förvaltningen att utredningens förslag om att smittskyddsläkaren inom regionen är den som ska fatta beslut om extraordinära smittskyddsåtgärder ger en tydlighet i vem som fattar beslutet om tillägget i SmL. Smittskyddsläkaren beslutar även om besöksförbud eller om undantag från besöksförbud i det enskilda fallet.

Förvaltningen ser att det finns ett behov av att Stockholms stad behöver ha en beredskap inför eventuell pandemi eller extra ordinära händelser för att kunna erbjuda boende som tillgodoser de enskildas behov enligt SoL i samband med flytt enligt SmL extraordinära smittskyddsåtgärder.

Stockholms stad behöver inför kommande och planerade vård- och omsorgsboenden ta hänsyn till de aspekter på lokaler som kan ha betydelse för att förebygga smittspridning och uppkomst av vårdrelaterade infektioner.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 januari 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är positivt att en utredning om nya riktlinjer/lagstiftning arbetas fram. Utredningen är till stor del bra, men innehåller vissa delar som behöver förtydligas och arbetas om.

Ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen

Förvaltningen anser att förslaget lägger ett stort ansvar på kommunerna som snabbt vid behov behöver se till att upprätta verksamheter med lokaler och personal. Detta blir kostsamt och det finns praktiska svårigheter i genomförandet, exempelvis tillgängliga lokaler, rekrytering av personal samt iordningställande av lokaler. Det finns en förståelse för att personer boende på kommunala boenden inte kan isoleras på sjukhus, men förslaget i utredningen har vissa begränsningar.

Personer som bor på LSS-boenden kan vara mycket känsliga även för mindre förändringar. Personal som arbetar med dessa personer behöver ha kompetens om de svårigheter brukarna har och kunna bemöta dem på ett sätt så att de upplever trygghet och uppnår goda levnadsvillkor enligt lagens intention. Det behöver vara genomtänkt hur en sådan förflyttning görs begriplig för brukaren och försäkras denne om att det är en temporär flytt, vilket är en stor utmaning utifrån många brukares omfattande intellektuella funktionsnedsättningar.

Det är positivt att ansvaret för tvångsåtgärder och förflyttning föreslås ligga på smittskyddsläkare. En risk finns i att smittskyddsläkaren får en hög arbetsbelastning

och att beslut kan dröja. Det krävs även att kommunen öppnat ett sådant boende för att en flytt ska kunna göras. Förslagen riskerar att bli verkningslösa om varje kommun själv kan välja om de ska öppna isoleringsavdelningar eller inte. Det finns risk för att kommuner inte ser att de har en möjlighet att skapa särskilda isoleringsavdelningar på grund av ökade kostnader och ökad arbetsbelastning. Det bör vara ett krav att sådana avdelningar ska öppnas och att en ersättning betalas ut. Det är viktigt att personal som rekryteras till dessa avdelningar får utbildning i smittskyddsarbete. Regionerna eller Socialstyrelsen bör få ett uppdrag att ta fram sådana utbildningar så att kompetens snabbt kan höjas vid behov.

Ska förslaget bli verksamt bör förslag om ersättning enligt finansieringsprincipen därför tas fram. Principen innebär att kommuner och regioner inte ska behöva höja skatten eller prioritera om sin verksamhet för att finansiera nya statliga uppgifter.

Det är bra att Socialstyrelsen föreslår ta fram en vägledning. Denna vägledning bör vara tydlig så att det inte riskerar fattas olika beslut beroende på var i landet den enskilde bor. Om smittskyddsläkarens beslut dröjer kan det finnas risker för smitta inom boenden. Därför bör det vara tydligt vilka åtgärder som ska vidtas vid avvaktan på beslut från läkaren.

Vid byggplaner för särskilda boenden enligt SoL samt LSS-boenden bör det vara obligatoriskt att förebygga framtida pandemier, exempelvis på krav kring ventilation och rening. Viktigt att det ställs krav på att ventilation kan stängas mellan avdelningar.

Smittbärrpenning

Förvaltningen anser att det är viktigt att erbjuda en smittbärrpenning för att ge ekonomisk trygghet för grupper som inte kan arbeta hemifrån och bidra till ökad efterlevnad av smittskyddsrekommendationer. Smittbärrpenning ska kunna sättas in snabbt vid behov.

Jämställdhetsanalys

Den kommunala vård- och omsorgen är kvinnodominerad. Personal inom vård och omsorg drabbas ekonomiskt genom ökad frånvaro vid en pandemi, då de inte kan arbeta på distans. Smittbärrpenning är därför av vikt för att mildra ekonomiska påfrestningar. Kvinnor bär en oproportionerlig börda av hushållsansvar, detta i kombination med att arbeta inom vården kan leda till överbelastning och utmattning. För att minska risken för ökad stress och påfrestning på arbetet samt främja fysisk och psykisk hälsa är det viktigt att lagstiftning är tydlig och att personal ges förutsättningar att genomföra ett gott arbete.

Förvaltningens utlåtande

Förvaltningen anser att slutbetänkandet bör bearbetas ytterligare innan förslagen går igenom. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning överlämnar tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 december 2023 följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens yttrande och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 november 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är en väl genomförd utredning och ställer sig positiv till utredningens förslag.

Förvaltningen håller med om att det kommer vara svårt att genom samtycke hålla personer åtskilda av smittskyddsskäl inom de boendeformer som avses i utredningen. Förvaltningen är positiv till förslaget om extraordinär smittskyddsåtgärd som ska beslutas av smittskyddsläkare när det finns risk för smittspridning av samhällsfarlig sjukdom på grund av beteende. Förvaltningen håller även med om att möjligheten till ekonomisk kompensation för förlorad arbetsinkomst genom smittbärandepening sannolikt bidrar till ökad efterlevnad av smittskyddsrekommendationer och därmed en minskad smittspridning av samhällsfarlig sjukdom.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 december 2023 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 november 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förslag: Införandet av en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen

Utredningen föreslår att en extraordinär smittskyddsåtgärd införs med syfte att stärka smittskyddet för personer i särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Förslaget innebär att det är möjligt att utan samtycke flytta den som bor i vissa boendeformer enligt SoL eller LSS, från sin ordinarie bostad till en annan motsvarande bostad. För att beslut om en sådan flyttning ska tas måste den enskilde antingen vara, eller antas vara, smittad av en samhällsfarlig sjukdom och genom sitt beteende riskera att smitta andra boende. Flyttning kan bland annat underlätta genomförandet av vissa moment av kohortvård. Enligt förslaget är det smittskyddsläkaren som beslutar om flyttning efter anmälan från kommunen.

Kommentar förvaltningen

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget och anser att det minskar risken för smittspridning och i förlängningen ökad dödlighet. Nedan följer lite kommentarer kring förslaget.

En åtgärd om flyttning är ett stort ingrepp i den enskildes frihet varför åtgärden ska användas restriktivt, smittan bör till exempel vara klassad som samhällsfarlig. Aktuell målgrupp för förslaget har ofta ett stort behov av kontinuitet i sina vardagsrutiner. Att flytta individen riskerar att öka oron hos den enskilde vilket kan innebära ett mer utåtagerande beteende. För att omhänderta en ökad oro kan personaltätheten behöva utökas. Det är också viktigt att arbeta aktivt för att omkringboende vid den nya bostaden inte smittas. Med anledning av ovan ser förvaltningen att förslaget kan medföra ökade kostnader för kommunerna. Förslag om ersättning enligt finansieringsprincipen kan därför behöva tas fram för dessa fall. Vidare ser förvaltningen att det kan finnas en svårighet att hitta en liknande alternativ boendeform vid flyttning, särskilt för personer med boende enligt LSS. Förslaget att anmälan/begäran om flyttning ska komma från kommunerna är därför positivt. Förvaltningen ser dock en risk att förslaget tenderar att skapa en stor arbetsbelastning på smittskyddsläkarna. Det vore lämpligt att göra det möjligt för smittskyddsläkarna att delegera beslutet om flyttning till kommunen under förutsättning att en vägledning för denna bedömning kan överlämnas.

Förslag: Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden.

Kommentar förvaltningen

Förvaltningen anser att förslaget att Socialstyrelsen tar fram en vägledning för lagförslaget är bra. I vägledningen vore det lämpligt om det framgår vilken funktion från kommunen som kan kontakta smittskyddsläkare och begära beslut om flyttning.

Bedömning: inga förslag till ändringar av lagstiftningen som reglerar smittbärappeningen

Utredningen lämnar inga förslag till ändringar av lagstiftningen som reglerar smittbärappeningen. Däremot görs ett antal bedömningar.

Under covid-19-pandemin stod smittbärappeningen för en liten del av de ökade socialförsäkringsutgifterna. De ersättningar som ökade mest under pandemin var ersättningar kopplade till frånvaro på grund nedsatt arbetsförmåga på grund av faktisk sjukdom. Utredaren anser att det behöver göras en samlad översyn av socialförsäkringen vid krig, krigsfara och allvarliga fredstida kriser, där översyn av smittbärappeningen är en del. Försäkringskassan har lämnat en framställan till regeringen om att en utredning avseende socialförsäkringen behöver tillsättas. Smittskyddslagens bestämmelser och förhållningsregler behöver också ses över där smittbärappeningen bör beaktas eftersom utformningen av förhållningsreglerna är central för förmånen. Det pågår en översyn av smittskyddslagen (utredning S 2023:08).

Enligt utredaren finns inget omedelbart behov av en förändring av regelverket om smittbärrpenning för att kunna hantera ersättningen när det råder ett normaltillstånd i samhället. De tillfälliga lösningar som användes under covid-19-pandemin med undantag på intyg från läkare bör tillfälligt kunna användas även vid framtida pandemi. Som långsiktig lösning anser däremot utredaren att det behöver göras en helhetsöversyn av socialförsäkringen i kris och krig samt kring smittskyddslagens bestämmelser om förhållningsregler, där bland annat smittbärrpenningen ses över.

Kommentar förvaltningen

Smittbärrpenning är en bra metod för att minska risken för spridning av smitta. Förvaltningen har inga synpunkter på utredarens bedömningar avseende smittbärrpenning.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Reservation av Kristin Jacobsson (C), Jan Jönsson (L) och Andrea Hedin m.fl. (M)

1. att avslå förvaltningens förslag till beslut, samt
2. att som svar på remissen anföra följande:

Sverige och världen har nyligen genomgått en hundraårspandemi. En pandemi som på många sätt var väntad och som många aktörer hade gjort en övergripande plan för. Svininfluensan 2009 blev en mild förvarning om vad som skulle kunna komma, och utvärderingar av den visade på vad som behövde utvecklas. Lärdomar drogs bl.a. vad gäller inköp av vaccin.

Ändå var det som att pandemin 2020 kom som en blixtnedslag från en klar himmel för svensk offentlighet. Planerna visade sig vara pappersprodukter som inte hade omsatts i konkreta åtgärder och investeringar. Vardagens logik med ”just-in-time” var alltjämt rådande och det saknades i stort sett lager för längre kriser. Priset som aktörerna inte ville betala i form av investeringar innan pandemin, fick nu medborgare och personal nu betala i form av liv och hälsa. Företagare fick betala i form av konkurser när samhället stängde ner. Personal gjorde stordåd med lite resurser.

Smittskyddsåtgärder sattes in, men ibland blev hjulet tvunget att uppfinnas efter hand. Lösningar som hade behövt vara på plats i förväg, etiska ställningstaganden och frågor kring integritet löstes ibland ad-hoc, med stort lidande för de inblandade. Det var tvunget att gå men det hade kunnat vara bättre.

Många av de frågor som förvaltningen lyfter har kommunen ofta egen rådighet över, det gäller bemanning, hygienrutiner, tillsvidareanställningar kräver inte att staten tar initiativ till. Det är en del i att stärka den egna motståndskraften.

Svensk beredskap har lärt mycket av både pandemin och nu av Rysslands pågående anfallskrig i Ukraina. Mer behöver göras, det behöver göras bättre och snabbare. Det kommer behöva skruvas på, justeras och ibland göras om. Det är en lärandeprocess som utvecklar och förbättrar beredskapen. Flertalet utredningar pågår och beredskapen kommer behöva utvecklas efter hand. Att sitta och vänta är inte ett alternativ. Det är därför olyckligt att förvaltningen motsätter sig de förslag som presenteras i remissen om en författningsberedskap för framtida pandemier med argument som det är mycket mer än smittskyddslagen som behöver ändras, och att förslagen görs på fel lagtekniska sätt eftersom det inte samlas in en egen lagstiftning. Nu är tiden att agera, nu är tiden att förbättra beredskapen, även om det är ett steg i taget. Ett optimalt och från början färdigtänkt system finns inte, och vi kan inte vänta på att det ska finnas innan vi agerar och stärker vår gemensamma beredskap. Därför ställer vi oss positiva till förslagen om en stärkt författningsberedskap.